

Παναγιώτης Μαυροειδής*

Πρώτη δημοσίευση: 5/6/2017

Για τους ταξικούς και ιδεολογικούς αντιπάλους του εργατικού και κομμουνιστικού κινήματος, η Οκτωβριανή επανάσταση ήταν μια **χωροχρονική ιδιαιτερότητα** σε παρωχημένες ιστορικές συνθήκες, παγωμένες κοινωνικά σε μια καθυστερημένη χώρα, με καθοριστικό ρόλο στην πραξικοπηματική δράση των μπολσεβίκων του Λένιν που έδρασαν έτσι ενάντια στον ορθόδοξο μαρξισμό και τις νομοτέλειές του. Μια ιδιαιτερότητα που εν τέλει έδωσε τη θέση της στην “κανονικότητα” με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του «υπαρκτού σοσιαλισμού» το 1989-1991.

Οφείλουμε και είμαστε σε θέση να αναμετρηθούμε με αυτό τον αντι-ιστορικό και ταξικά ιδιοτελή ισχυρισμό.

Πριν απ’ όλα, πρέπει να ξεχωρίσουμε τα **ιστορικά** και τα **διαχρονικά** στοιχεία, ώστε να γίνει η σωστή συζήτηση. Έτσι ώστε να είμαστε και αποφασιστικοί αλλά και τεκμηριωμένοι στον ισχυρισμό μας ότι η Οκτωβριανή αποτέλεσε **έκφραση μιας δυνατότητας** που συναρτάται με μια αναγκαιότητα και τάση που αναδύεται στον σύγχρονο καπιταλισμό, δυνατότητα που όχι μόνο είναι ενεργή σήμερα, αλλά και πλέον ώριμη.

Η Οκτωβριανή επανάσταση δεν έγινε κατά τύχη, ούτε με τη χρονική, ούτε με την εδαφική/χωρική έννοια. Ο **Οκτώβρης του 1917** είχε πίσω το **Φλεβάρη του 1917**, αλλά και το νικηφόρο επαναστατικά 1917 είχε πίσω του το **1905**, όπου οι μάζες «έχασαν» αλλά «έμαθαν» να κάνουν επανάσταση, αλλά και να οργανώνονται σε ανεξάρτητα όργανα που ήταν τα Σοβιέτ.

Η **επανάσταση** (με τη στενή έννοια, της κατάληψης της εξουσίας) δεν τέλειωσε, απλά άρχισε με τον Οκτώβρη. Ακολούθησε ο εμφύλιος και η ιμπεριαλιστική επέμβαση έως το 1921. Το ζήτημα της επανάστασης ως δρόμου για την επίλυση των δημοκρατικών και κοινωνικών ζητημάτων με επικεφαλής αυτή ή την άλλη τάξη και την ταξική διαπάλη μεταξύ των τάξεων, ήταν **ζήτημα μαζικής κοινωνικής πρακτικής, πολιτικής ζύμωσης και θεωρητικής διαπάλης για δεκαετίες στη Ρωσία**. Είναι σκόπιμη διαστρέβλωση η ταύτιση της Οκτωβριανής επανάστασης με την «έφοδο στα χειμερινά ανάκτορα» ως κάποιο μονόπρακτο, σχεδόν πραξικόπημα, χωρίς ιστορικό βάθος, έκφραση αναγκαιότητας ή επαναληψιμότητα.

Η Ρωσική επανάσταση δεν ήταν ένα τυχαίο συμβάν στη χώρα των μουζίκων, αλλά ένα **πιθανό ενδεχόμενο** μέσα σε άλλα, δηλαδή την εκδήλωση ή/και τη νίκη και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες εκείνη την περίοδο. Και ως γνωστόν, η πιθανότητα διέπεται από νόμους, όχι νευτώνειους, αλλά διέπεται από νόμους.

Κανένας δεν μπορούσε να υπογράψει ότι η Οκτωβριανή επανάσταση θα νικούσε ή ότι υποχρεωτικά θα εκφυλιζόταν στη συνέχεια. Ούτε ότι δε θα νικούσε η επανάσταση στη Γερμανία. Ο συνειδητός υποκειμενικός παράγοντας έπαιξε και παίζει πάντα τεράστιο ρόλο σε όλες τις περιπτώσεις.

Μιλώντας σήμερα για την Οκτωβριανή επανάσταση, θα λέγαμε πως δεν έχουμε ανάγκη, ούτε μια **αγιογραφία**, ούτε πολύ περισσότερο κάποιο πανικόβλητο πολιτικό και θεωρητικό **μηδενισμό** που αποτελεί συμμετρικό σημείο της εξιδανίκευσης.

Η στάση μας καθορίζεται από τις εξής αφετηρίες:

α. Σεβασμός και περηφάνεια για τη μεγάλη εργατική κομμουνιστική απόπειρα που όρισε μια νέα εποχή, εντός της πλέον ώριμης φάσης της οποίας είμαστε τώρα,

β. Αποκατάληπτη μελέτη, τόσο για τις προϋποθέσεις της νίκης της το 1917, όσο και για τις αιτίες της αντίστροφης μετάβασης και της κατάρρευσης το 1989-1991

γ. Ερευνούμε, συζητούμε και δρούμε, πάντα με τη ματιά στο σήμερα, από τη σκοπιά της εργατικής και κοινωνικής χειραφέτησης, της σύγχρονης κομμουνιστικής απελευθέρωσης, ενάντια στον καπιταλισμό της εποχής μας.

Εμείς για τις κοινωνικές επαναστάσεις δε συζητάμε ως θεολάτρες, ούτε αφηρημένα ιδεοληπτικά, αλλά στο μέτρο που θεωρούμε ότι εκφράζουν την κίνηση και ειδικά τα **άλματα της ανθρώπινης κοινωνίας** για ένα καλύτερο κόσμο και ακόμη πιο ειδικά στο βαθμό που συμπυκνώνουν τη δυνατότητα της εργαζομένης κοινωνικής πλειοψηφίας να βελτιώνει αποφασιστικά αλλά και να ορίζει τις συνθήκες της ύπαρξης της.

Έχουμε να αναστοχαστούμε πολλά για την Οκτωβριανή επανάσταση.

Δυο ωστόσο, είναι τα χοντρικά ερωτήματα.

Τι έγινε το 1917; Γιατί νίκησε η επανάσταση στη Ρωσία, ενώ δεν έγινε το ίδιο αλλού;

Τι έγινε μετά το 1917; Διότι σήμερα δεν υπάρχει ΕΣΣΔ. Τα μεγάλα ιστορικά πισωγυρίσματα στα οποία συχνά υποχρεούνται νέο-εμφανιζόμενα κοινωνικοοικονομικά συστήματα δεν είναι κάτι το ασυνήθιστο στην ιστορία. Το καπιταλιστικό σύστημα χρειάστηκε εκατοντάδες χρόνια μετά την ανάδυσή του στο προσκήνιο της ιστορίας για να στερεωθεί σχετικά. Το εντυπωσιακότερο στοιχείο με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και των υπολοίπων χωρών του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», δεν είναι η κοινωνική και πολιτική παλινδρόμηση (που ουσιαστικό κυφορείτο δεκαετίες πριν) προς τον καπιταλισμό, αλλά το γεγονός ότι χαρακτηρίστηκε από παντελή σχεδόν έλλειψη υπεράσπισης του καθεστώτος, έστω από κάποιο τμήμα των εκατομμυρίων ανθρώπων της εργασίας τους οποίους υποτίθεται ότι είχε στο κέντρο της προσοχής του.

Το πρώτο ζήτημα που βγαίνει έντονα από την πείρα της οκτωβριανής και ειδικά από την απότομη στροφή του περίφημου έργου του Λένιν για τις «Θέσεις του Απρίλη» (Απρίλιος 2017), είναι η **δεσμευτική αφετηρία των μπολσεβίκων, από τα συμφέροντα της εργατικής τάξης** και των άλλων σύμμαχων λαϊκών στρωμάτων. Η λενινιστική στρατηγική είναι ακριβέστατη ως προς αυτό. Βαθιά, διαλεκτική -όχι θρησκευτική- πίστη στην ανάγκη αλλά και τη **δυνατότητα και το δικαίωμα της εργατικής τάξης να μπει στο τιμόνι της κοινωνικής εξέλιξης και ειδικότερα της επαναστατικής διαδικασίας στη Ρωσία.** Αυτό μάλιστα σε μια χώρα όπου η εργατική τάξη αποτελούσε το **δυναμικό** αποφασιστικό παράγοντα, αλλά **όχι τον πλειοψηφικό!** Στο πλαίσιο αυτό ο Λένιν, τον Απρίλη του 1917, δηλαδή μόλις δυο μήνες (!) μετά τη δημοκρατική επανάσταση του Φλεβάρη, κηρύσσει το «τέλος της δημοκρατικής φάσης». Παράδοξο από μια άποψη.

Ακόμη πιο αντιφατικό, φαινομενικά αντιφατικό: Μιλάει για προλεταριακή πλέον επανάσταση και σοβιετική εξουσία «τύπου κομόνας», την ίδια στιγμή που διευκρινίζει ότι **δεν προτείνει άμεση εφαρμογή σοσιαλισμού, αλλά βήματα** προς αυτόν. Αυτά δε τα βήματα ή μέτρα, διατυπωμένα αργότερα στο κείμενο «Η καταστροφή που μας απειλεί» (Σεπτέμβριος 1917), είναι σαφέστατα γραμμένα με τη ματιά στο πως θα μετρήσουν αυτά για τα εργατικά στρώματα, οδηγώντας τόσο σε μια άμεση βελτίωση της θέσης τους, όσο και σε μια απότομη ταύτιση τους, σε ενεργό ρόλο μέσα στην επαναστατική διαδικασία. Τεράστια η πολιτική διαφορά ανάμεσα στην αλγεβρική/διαλεκτική αντίληψη της ταξικής πάλης και της πολιτικής και στην τυπική/αριθμητική ευτέλειά της που ήθελε πρώτα να λύνονται τα προβλήματα αυτά από την αστική τάξη στο όνομα της ανωριμότητας να επιλυθούν σε σοσιαλιστικό πλαίσιο και έπειτα να τεθεί το θέμα του δεύτερου σοσιαλιστικού σταδίου.

Η οκτωβριανή επανάσταση ήταν μια **εργατική, προλεταριακή επανάσταση**, ένα τεράστιο ρήγμα στον ιστορικό χώρο/χρόνο, που άνοιξε μια νέα εποχή, εντός της ώριμης φάσης της οποίας είμαστε σήμερα.

Η εργατική τάξη και δικαιούται και δύναται. Αυτό μας είπε ο Οκτώβρης...

Η επαναστατική πολιτική δεν είναι τέτοια, αν δεν είναι εργατική πολιτική, αν δεν έχει σαφή ταξικό κοινωνικό καθορισμό. Μόνο αυτό το στοιχείο θα δώσει τη δυνατότητα των κοινωνικών συμμαχιών και του αντίστοιχου μετώπου για τη νίκη της επανάστασης.

Τα παραπάνω ισχύουν σε πολλαπλάσιο βαθμό σήμερα στο **σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο**, με τη διαμόρφωση μιας σαφώς πλειοψηφικής και περισσότερο μορφωμένης, αλλά και πλέον κατακερματισμένης

και πολυσύνθετης εργατικής τάξης.

Μιλώντας για προλεταριακή επανάσταση στη Ρωσία το 1917, ο Λένιν και ο μπολσεβικισμός γενικότερα κάνουν μια **τεράστια τομή σε σχέση με το «ορθόδοξο» ρεύμα της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας.**

Οι ιδεολόγοι της δεξιάς τάσης σοσιαλδημοκρατίας της εποχής ήταν βαθιά πεισμένοι πως η καπιταλιστική ανάπτυξη όχι απλά δημιουργούσε τη βάση για τη σοσιαλιστική μετατροπή της κοινωνίας, αλλά και πως αυτή η εξέλιξη θα γινόταν προοδευτικά και ειρηνικά μέσα από την υπερανάπτυξη του καπιταλισμού και τη διαρκή άνοδο της κρατικής παρέμβασης στο πλαίσιο του.

Τι δεν έβλεπαν; Στο εσωτερικό του μονοπωλιακού καπιταλισμού/ιμπεριαλισμού, μαζί με την άνοδο των παραγωγικών δυνάμεων μετασχηματίζονταν και οι παραγωγικές κοινωνικές σχέσεις. Ο καπιταλισμός της εποχής εκείνης, όπως και κάθε εποχής, αλλάζοντας, αλλάζει και την εργασία η οποία είναι αφενός ο δυνάμει νεκροθάφτης του, μα και ο βασικός τροφοδότης του. Η επαναστατική δυνατότητα δεν αποτελεί μαθηματική συνάρτηση της έντασης και της μορφής ανάπτυξης του καπιταλισμού, μα ούτε και του βαθμού εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης. Και οι δύο αυτές πλευρές αποτελούν το υλικό και αντικειμενικό πεδίο εντός του οποίου εγγράφεται η επαναστατική παρέμβαση του υποκειμενικού παράγοντα, η οποία ασφαλώς δε μπορεί να είναι ιστορικά «αυθαίρετη», αλλά ούτε και να αγνοεί την ανάγκη της συγκεκριμένης διαμόρφωσης επαναστατικής στρατηγικής.

Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι πολέμησαν με πάθος αυτή την άρνηση της επανάστασης από μεριάς της σοσιαλδημοκρατίας και της νυσταλέας αντίληψής της περί γραμμικής εξέλιξης και προοδευτικής μετάλλαξης του κρατικο-μονοπωλιακού καπιταλισμού σε σοσιαλισμό.

Η μεγάλη αντίφαση είναι ότι, ενώ η νίκη της Ρωσικής Επανάστασης σηματοδότησε το θρίαμβο της αντίληψής τους και της επιλογής της ρήξης με τη σοσιαλδημοκρατία, όρισε ταυτόχρονα και τα **όρια** της διαφοροποίησης αυτής.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη και τελική διαμόρφωση του καθεστώτος της ΕΣΣΔ, οι αντιφάσεις και τα λάθη σε θέματα που αφορούν τη **διαλεκτική των παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων**, όσο και την **διαλεκτική αντικειμενικών συνθηκών και παρέμβασης του υποκειμενικού παράγοντα**, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις επιλογές των επαναστατικών δυνάμεων στη Ρωσία μετά την Οκτωβριανή επανάσταση.

Μόλις λίγους μήνες μετά τον Οκτώβρη του 1917, τον Απρίλιο της ερχόμενης χρονιάς, ο Λένιν παρουσίαζε την εισήγηση για τα άμεσα καθήκοντα της σοβιετικής εξουσίας. Με τη γνωστή πολιτική ακρίβεια που τον χαρακτήριζε, μεταξύ των άλλων τόνιζε:

«Αν σκεφτείτε έστω και λίγο τι θα σήμαινε στη Ρωσία, στη Σοβιετική Ρωσία, η εξασφάλιση των βάσεων ενός τέτοιου κρατικού καπιταλισμού (σ.σ. σαν αυτόν της Γερμανίας), τότε κάθε άνθρωπος πού είναι στα καλά του και δεν έχει παραγεμίσει το κεφάλι του με αποσπάσματα αληθειών παρμένα από τα βιβλία, θα μπορούσε να πει ότι ο κρατικός καπιταλισμός είναι για μας η σωτηρία»

Και από άλλα κείμενα της ίδιας περιόδου προκύπτει η πεποίθηση ότι η **παραγωγική μορφή του κρατικού καπιταλισμού** όπως αναπτύχθηκε μέσα απ' τον καπιταλισμό, και ακόμη περισσότερο αυτή της οποίας τη δημιουργία θα ενθάρρυνε η σοβιετική εξουσία, θα μπορούσε να θεωρηθεί -προσωρινά φυσικά- σαν η βάση της οικοδόμησης του σοσιαλισμού, μαζί οπωσδήποτε με τον σοσιαλιστικό τομέα. Η υπόθεση που γινόταν ήταν ότι η μορφή του κρατικού καπιταλισμού θα μπορούσε να εξαρτήσει παραγωγικά όλες τις κατώτερες (αναχρονιστικές) μορφές της κοινωνικής παραγωγής, να τις εκμεταλλευτεί έτσι για την **εκβιομηχάνιση**, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για το σοσιαλισμό. Το **εργαλείο** της εφαρμογής αυτής της πολιτικής και ταυτόχρονα η **σιγουριά** της ορθής εφαρμογής, θεωρήθηκε πως ήταν η υπάρχουσα εργατική εξουσία.

Σχηματικά: **Σοσιαλισμός = Εργατική εξουσία ως πολιτική μορφή+ κρατικοκαπιταλιστική οικονομική παραγωγική δομή.**

Το κληρονομήσαμε, ακόμη πιο εκχυδαϊσμένα: **Σοσιαλισμός = Μονοκομματική εξουσία+ κράτος.** Ο Λένιν δεν αναφερόταν μόνο στα υπολείμματα των παλιών καπιταλιστών, αλλά στη δημιουργία νέων μέσω του κρατικού καπιταλισμού και της **Νέας Οικονομικής Πολιτικής.**

«να μη προσπαθήσουμε να απαγορεύσουμε ή να εμποδίσουμε την ανάπτυξη του καπιταλισμού, αλλά να προσπαθήσουμε να την κατευθύνουμε στο κανάλι του κρατικού καπιταλισμού (...). Είναι δυνατό να συνδυαστεί, να συνενωθεί, να συμβιβαστεί το Σοβιετικό κράτος, ή δικτατορία του προλεταριάτου με τον κρατικό καπιταλισμό; Φυσικά είναι δυνατό.»

Εδώ πλέον η πεποίθηση ότι η εκβιομηχάνιση και γενικά η ταχύτατη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, **με κάθε τρόπο και κόστος,** θα δημιουργήσει την απαραίτητη βάση για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού, είναι εδραία.

Και πάλι σχηματικά: **Σοσιαλισμός =Εξηλεκτρισμός/βιομηχανία+Σοβιέτ**

Τηρουμένων των αναλογιών, στην ουσία επέστρεφε η άποψη ότι ο κρατικός καπιταλισμός του μονοπωλιακού σταδίου αποτελούσε όχημα μα και προϋπόθεση της κοινωνικής επανάστασης. Μιας και αυτή η εξέλιξη του καπιταλισμού στην καθυστερημένη Ρωσία δεν είχε υπάρξει, θα μπορούσε προσωρινά να την επιταχύνει η ίδια η σοβιετική εξουσία. Η τομή επομένως με την κλασσική σοσιαλδημοκρατία έμοιαζε να είναι μετέωρη.

Οι **μέθοδοι της κρατικοκαπιταλιστικής παραγωγής** θεωρήθηκε πως προσέφεραν την εγγύηση για την αποτελεσματική λειτουργία της νέας κρατικής εξουσίας. Υποτιμήθηκε το γεγονός ότι αυτές οι μέθοδοι ήταν **προϊόντα συγκεκριμένων κοινωνικών συνθηκών** και δε μπορούσαν να μεταφερθούν άμεσα στη μεταβατική κοινωνία, ούτε να μπουν δίπλα στις σοσιαλιστικές μεθόδους του σχεδιασμού και του εργατικού ελέγχου.

Αντίθετα, παράλληλα και σχεδόν αναγκαστικά, με την εφαρμογή της **Νέας Οικονομικής Πολιτικής** (αλλά όχι μόνο), υποτιμήθηκαν και σταδιακά **παραγκωνίστηκαν οι συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής χειραφέτησης,** όπως υπήρχαν σε σπερματική κατάσταση στη Ρωσία, οι οποίες ώθησαν στην επανάσταση, αλλά και επιταχύνθηκαν στο πλαίσιο της (απαλλοτριώσεις επιχειρήσεων από τους εργάτες, μορφές εργατικού ελέγχου, εργατικές επιτροπές στην παραγωγή κ.α).

Η Νέα Οικονομική Πολιτική ήταν βέβαια προσωρινή. Τυπικά, η καθολική (και βίαιη σε ένα βαθμό) κολεκτιβοποίηση έλυσε τα όποια προβλήματα επιτυχώς. Οι παλιοί και αναχρονιστικοί τύποι παραγωγής που αναφέρονταν στη μικροαστική μάζα και τους μεσαίους αγρότες σαρώθηκαν. Η συνταγή έδειχνε να πετυχαίνει. Ποιος τύπος παραγωγής επωφελήθηκε ωστόσο; Κατά τη γνώμη μας αυτό που εξασφαλίστηκε ήταν ακριβώς η ήττα του εν δυνάμει σοσιαλιστικού τομέα, μέσω της σύμφυσής του με την εσωτερική ουσία του κρατικοκαπιταλιστικού τομέα και της μετάλλαξής του σε ένα νέο ανέκδοτο αλλά εκμεταλλευτικό τύπο παραγωγής. Οι τυπικές ως προς τα **εσωτερικά τους χαρακτηριστικά** καπιταλιστικές διευθυντικές λειτουργίες «επικάθησαν» στα Σοβιέτ και τις εργοστασιακές επιτροπές, η αντικατάσταση της παλιάς ιεραρχίας στις επιχειρήσεις, οδήγησε σε νέες μορφές εργοστασιακής δεσποτείας. Ο εργατικός έλεγχος όχι μόνο καταργήθηκε αλλά αντικαταστάθηκε από όργανα ελέγχου των εργατών.

Κρίνοντας το καθεστώς της ΕΣΣΔ **από την σταθεροποίηση του και μετά** στην αρχή της δεκαετίας του 1930 και το πρώτο πεντάχρονο πλάνο, προκύπτει ότι το πρόβλημα με τη εκμεταλλευτική φύση του νέου καθεστώτος δε σχετίζεται με την (προσωρινή) Νέα Οικονομική Πολιτική που ακολούθησε τη φάση του «πολεμικού κομμουνισμού», ούτε με τα υπολείμματα των καπιταλιστών της παλιάς εποχής, ούτε με την επιβίωση του αναχρονιστικού αγροτικού και μικροαστικού στοιχείου, αλλά ακριβώς εντοπίζεται στον **βασικό, κρατικό, υποτιθέμενο σοσιαλιστικό τύπο παραγωγής,** καθώς και την **πολιτική δομή** που τον υπηρετούσε και αναπαρήγαγε, που πρέπει να μελετηθούν εκτενέστερα.

Τι θέση είχε η εργατική τάξη στην ΕΣΣΔ, εντός αυτής της οικονομικής παραγωγικής μορφής και αντίληψης;

Οπωσδήποτε, το μετεπαναστατικό σοβιετικό καθεστώς είχε το αποτύπωμα της εργατικής επανάστασης και των **εργατικών κατακτήσεων,** σε κάθε φάση του. Τόσο στην πρώτη περίοδο που οι τάσεις

σοσιαλιστικού προσανατολισμού και κοινωνικής χειραφέτησης της εργασίας επιχειρούσαν να πάρουν το συνολικό προβάδισμα, όσο και στην μετέπειτα εξέλιξή του.

Η νέα άρχουσα τάξη στην ΕΣΣΔ είχε **σχέσεις ενός ιδιότυπου «κοινωνικού συμβολαίου» με την εργατική τάξη**. Στήριζε την αναπαραγωγή της σε αυτήν, επιβάλλοντας ταυτόχρονα τον **αποκλεισμό** της από κάθε ενεργό ρόλο **τόσο** στη διαδικασία της παραγωγής, **όσο** και της ευρύτερης πολιτικής ζωής. Το **κίνημα των εργοστασιακών επιτροπών** που αναζητούσε νέους δρόμους και ρόλους, παραγκωνίστηκε από την αρχή, κάτω και από την πίεση της πολεμικής προσπάθειας. Ένας παραγκωνισμός που δεν αποδείχτηκε προσωρινός. Τα **συνδικάτα** στην ουσία καταργήθηκαν, καθώς αποτέλεσαν τμήμα του μηχανισμού που «γεννούσε» καθήκοντα και νόρμες και «ήλεγχε» την απόδοση, παρά αντιπροσώπευαν με σχετικά ανεξάρτητο τρόπο εργατικά συμφέροντα. Και φυσικά το **Κόμμα των Μπολσεβίκων**, «χάθηκε», ως φορέας εργατικής χειραφέτησης μέσω από τη σύμφυσή τους με ένα όλο και πιο γραφειοκρατικό και «ξένο» κράτος, παρότι το τελευταίο κρατούσε τις σημαίες της εργατικής τάξης. Τα άλλα εργατικά κόμματα καταργήθηκαν, μαζί με οποιαδήποτε δημοκρατική πολιτική αντιπαράθεση και ζωή.

Το **αντίτιμο των κοινωνικών καταχτήσεων**, που δεν ήταν άλλο από τον **πολιτικό αποκλεισμό**, ήταν πολύ βαρύ για την εργατική τάξη της Ρωσίας. Ο αποκλεισμός με τη σειρά του, οδήγησε στην **πολιτική παθητικότητα**. Η εργασιακή και πολιτική αδιαφορία, απότοκα της αποξένωσης από την εργασιακή διαδικασία και το προϊόν της, από ένα σημείο και μετά επέστρεφαν ως επιβραδυντικοί παράγοντες για την οικονομία, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο.

Κεντρική θέση στην εξέλιξη της υποτελούς τελικά θέσης της εργατικής τάξης στην ΕΣΣΔ, είχε η εισαγωγή του συστήματος Τέιλορ στην οργάνωση της εργασίας, η εντατικοποίηση μαζί με τη καθολική σχεδόν εφαρμογή της «δουλειάς με το κομμάτι», αλλά και η **πρωτοφανής κουλτούρα εξύμνησης της εργασίας**, της απόλυτης πειθαρχίας και της θυσίας για αυτήν αντί για την απελευθέρωσή και περιορισμό της.

Η εντατικοποίηση της εργασίας που εγκαινίασε η **«πρωτοβουλία του Σταναχοβισμού»** (αλλά και άλλες όπως τα «κόκκινα Σάββατα»), στα μέσα της δεκαετίας του 1930, διαμόρφωσαν προοδευτικά ένα πλαίσιο αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, με ακόμη μεγαλύτερη αποξένωση των εργαζομένων.

Σημαντική πλευρά της θέσπισης υλικών κινήτρων για την αύξηση της παραγωγικότητας ήταν η **διαμόρφωση συστημάτων ατομικής αξιολόγησης** της αποδοτικότητας των εργαζομένων. Έτσι η **αμοιβή με το κομμάτι** αναδεικνύεται στην κυρίαρχη μορφή μισθού στον «υπαρκτό σοσιαλισμό».

Σύμφωνα με την Ακαδημία Επιστημών ΕΣΣΔ **το 1953 στην ΕΣΣΔ δούλευαν με το κομμάτι τα 77% του συνόλου των εργατών της βιομηχανίας**.

Το **ερώτημα της κοινωνικής φύσης του συστήματος της ΕΣΣΔ** έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων και μέσα στον μαρξιστικό κομμουνιστικό χώρο, τόσο πριν όσο και μετά την διάλυση της. Το ότι οι ταξικοί και ιδεολογικοί αντίπαλοι ταυτίζουν αυτά τα καθεστώτα (και την αποτυχία τους βέβαια) με τον κομμουνισμό, είναι κατανοητό ότι γίνεται με σκοπιμότητα. Αυτό δε σημαίνει ωστόσο ότι δε έγινε και τίποτα εκεί και απλά είχαμε ένα «κρατικό καπιταλισμό».

Κατά τη γνώμη μας, η Οκτωβριανή επανάσταση σηματοδότησε την **ιστορική εμφάνιση της κομμουνιστικής δυνατότητας**. Αυτή ωστόσο ανέπτυξε περιορισμένη μορφή, έμεινε ανολοκλήρωτη, δεν έκανε το ποιοτικό βήμα της πλήρους ανατροπής των εκμεταλλευτικών σχέσεων και τελικά μετατράπηκε στο αντίθετό της. Το «σπέρμα» της δυνατότητας της κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής και της κοινωνικής διεύθυνσης της παραγωγής, που περιέκλειε αρχικά αυτή η κίνηση, όπως και το «σπέρμα» της εργατικής δημοκρατίας, καταπνίγηκαν. Ως αποτέλεσμα συνδυασμού αντικειμενικών δυσκολιών και επιλογών του υποκειμενικού παράγοντα, **διαμορφώθηκαν νέες εκμεταλλευτικές δομές** που σταδιακά παγιωποιήθηκαν και μια νέα ταξική κυριαρχία διαμορφώθηκε. Η κοινωνία αυτή δεν έγινε ποτέ σοσιαλιστική, πολύ περισσότερο «ανεπτυγμένη σοσιαλιστική» ή/και κομμουνιστική. Η επαναστατική διαδικασία από ένα σημείο και μετά ακολούθησε οπισθοδρομική πορεία και τελικά η σοβιετική κοινωνία

μετατράπηκε σε ταξική εκμεταλλευτική κοινωνία με ιδιότυπες καπιταλιστικές σχέσεις.

Ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» αποτέλεσε ένας ιδιόμορφος τρόπος παραγωγής, ανέκδοτος ιστορικά. Ήταν εξ αρχής μια **κοινωνία με «ερώτημα μετάβασης»**. Με διαταραγμένα ορισμένα καπιταλιστικά χαρακτηριστικά δεν προσομοιάζε στον κλασικό καπιταλισμό. Μέσα από την ωρίμανση και όξυνση των βασικών αντιφάσεων της, μετά από παρατεταμένη περίοδο «αφανούς» συνήθως ταξικής διαπάλης και οικονομικής στασιμότητας, κινήθηκε προς την ολοκλήρωση της εξάλειψης του ρήγματος της Οκτωβριανής Επανάστασης.

Ανιχνεύοντας ερωτήματα για τον **κομμουνισμό στην εποχή μας** και τις επαναστάσεις για αυτόν, θα βοηθούσε αν κοιτάζαμε και πάλι με κριτικό τρόπο την εμπειρία του 1917.

Το κείμενο με τις «Θέσεις του Απρίλη», από φωνές μέσα στην Κεντρική Επιτροπή στο Μπολσεβίκικο κόμμα, χαρακτηρίστηκε ως το **«παραλήρημα ενός τρελού»**.

Σε αυτό λοιπόν το «παραλήρημα», ο Λένιν στην ουσία έλεγε το εξής:

«Εργατική εξουσία, όλη η εξουσία στα Σοβιέτ, παρότι δε θα κάνουμε σοσιαλισμό εδώ και τώρα».

«Μια στο καρφί και μια στο πέταλο», θα έλεγε κάποιος.

Αλλά και ξανά μια στο καρφί, καθώς αυτός ο ηγέτης που τόσο εύκολα οι τότε πάπες του ορθόδοξου μαρξισμού χαρακτήρισαν ως “βολουταριστή”, συνέχιζε λέγοντας ότι ναι μεν δε θα κάνουμε άμεσα σοσιαλισμό, αλλά η προσωρινή κυβέρνηση πρέπει να ανατραπεί επειδή είναι «αστική κυβέρνηση, κυβέρνηση του κεφαλαίου». Ακόμη και σε αυτό το ζήτημα του πολέμου, το τόσο παλλαϊκό και πανδημοκρατικό, επέμενε εξαιρετικά να συμπυκνώσει την καθολική αντίθεση εναντίον της, υποστηρίζοντας ότι δε μπορεί να σταματήσει τον πόλεμο, «ακριβώς επειδή είναι αστική κυβέρνηση». Και με τη γνωστή αθυροστομία του τόνιζε:

«όποιος επιχειρεί να πείσει μια αστική κυβέρνηση να σταματήσει ένα ιμπεριαλιστικό πόλεμο, είναι σα να κάνει μαθήματα ηθικής σε ένα ιδιοκτήτη μπουρδέλου»

Η Οκτωβριανή επανάσταση επομένως δεν ήταν γενικά εργατική αλλά και με συγκεκριμένη **αντικαπιταλιστική στόχευση**. Ήταν επανάσταση **ενάντια στον αστικό κόσμο**, την κοινωνική και πολιτική εξουσία του. Η αντικαπιταλιστική οπτική, όσο λοιδορία και αν δέχεται σήμερα, δεν ταυτίζεται με κάποια αριστεριστική δήθεν βιασύνη για τον κομμουνιστικό μετασχηματισμό όπως διαμαρτύρονται οι «αντι-σεχταριστές» όλου του κόσμου. Αντίθετα, θέτει την **κατεύθυνση**, το στόχο, **ορίζει τον αντίπαλο**, άρα και τη φύση των κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών. Άλλο συμμαχίες σωτηρίας για την «παραγωγική ανασυγκρότηση για να σωθεί η χώρα, να μεγαλώσει πίτα και μετά βλέπουμε» και άλλο αντικαπιταλιστικό εργατικό μέτωπο.

Μα και η ίδια η **αντικαπιταλιστική σοσιαλιστική επανάσταση**, ενώ αποτελεί όχι απλά βήμα, αλλά άλμα προς την πλήρη νίκη της διαρκούς επανάστασης για τον κομμουνιστικό μετασχηματισμό, δεν ταυτίζεται με αυτόν. Εμείς όμως κάνουμε αυτή τη διάκριση για να υπερασπιστούμε την εργατική αντικαπιταλιστική επανάσταση και όχι για να τη διαστρέψουμε ως τέτοια. Είναι της μόδας η διαστροφή της εμπειρίας του Οκτώβρη για να δικαιολογηθεί η άρνηση της επαναστατικής στρατηγική σήμερα. Είναι γνωστό το σχήμα του συρμού: «Τι ήταν ο Οκτώβρης; Τρία απλά, κοινωνικά, άμεσα κατανοητά αιτήματα: Ψωμί, ειρήνη, γη!» Πρόκειται για μισή αλήθεια, άρα για μεγάλο ψέμα, διότι ταυτόχρονα ήταν αυτά μαζί με το «όλη η εξουσία στα σοβιέτ» και το στόχο της ανατροπής της αστικής κυβέρνησης η οποία παρεμπιπτόντως ήταν και «αριστερή» και «επαναστατική» η ίδια (μιας προηγούμενης φάσης).

Σήμερα ωστόσο, δικαιολογείται να έχουμε **«εμμονή» με την υπεράσπιση της επανάστασης** (με όποιο χαρακτήρα), τη στιγμή μάλιστα που ταυτίζεται στην κοινή συνείδηση με τη βία ή/και με την ένοπλη εμφύλια σύρραξη και όλα τα συνακόλουθα δεινά;

Παρά την τεράστια **αυτοτελή σημασία** που έχει στη συζήτηση και στην ταυτότητα των πολιτικών ρευμάτων το ζήτημα της επανάστασης, πρέπει να δούμε πως τελικά είναι **παράγωγο στοιχείο της κομμουνιστικής στόχευσης**.

Είμαστε με την επανάσταση, ακριβώς επειδή δε θα μας πουν «περάστε παρακαλώ για να εφαρμόσετε τον κομμουνισμό για τον οποίο μιλάτε και τους μετασχηματισμούς που αυτός πραγματοποιεί για να λυθούν τα κοινωνικά προβλήματα».

Μα και δε θα γίνει καμία επανάσταση, όσα σχέδια και όρκοι πίστης και αν υπάρχουν σε αυτήν, αν δεν ανακαλύπτουμε το δρόμο της τεκμηρίωσης και πολιτικής εκπαίδευσης του κόσμου, τόσο για την κομμουνιστική αναγκαιότητα στην εποχή μας, όσο και για τη δυνατότητά της.

Η εργατική αντικαπιταλιστική επανάσταση στη Ρωσία (αλλά και στη Γερμανία, Ουγγαρία και αλλού), νοσηματοδοτήθηκε, ζυμώθηκε, προετοιμάστηκε, νίκησε αρχικά, δοκίμασε βήματα στη συνέχεια, με βάση την πεποίθηση και επιστημονική τεκμηρίωση για την αναγκαιότητα των κομμουνιστικών λύσεων στην ανθρωπότητα.

Για τη γενικευμένη κοινοκτημοσύνη όλου του πλούτου με κατάργηση της εκμετάλλευσης, της ταξικής διαίρεσης και ιδιοκτησίας,

για τη διπλή απελευθέρωση του χρόνου (με τη μείωση του εργάσιμου υπέρ του ελεύθερου και την αλλαγή του δεσποτικού χαρακτήρα του εργάσιμου),

για την εργατική λαϊκή αυτοδιεύθυνση ως ριζική απάντηση στο ερώτημα της δημοκρατίας,

για την πραγματική ισοτιμία των δυο φύλων,

την αρμονική συμβίωση με το περιβάλλον και όχι τη δουλική κατάκτηση και καταστροφή του,

την ειρηνική συνύπαρξη λαών, εθνών και ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.

Είμαστε με την επανάσταση, διότι καμία τάξη δεν παραιτείται ιστορικά από τα προνόμια και την εξουσία της.

Ο Λένιν δεν έγραψε βιβλίο για απλά για την επανάσταση, αλλά για το **«Κράτος και την επανάσταση»**.

Η επανάσταση είναι αφενός αναγκαία και αφετέρου έχει ένα συγκεκριμένο, αποφασιστικό περιεχόμενο,

στο **ζήτημα της πολιτικής εξουσίας**, ακριβώς επειδή υπάρχει κράτος. Αστικό κράτος, με

συγκεκριμένο χαρακτήρα σε κάθε εποχή και στάδιο του καπιταλισμού. Το αστικό κράτος δεν

κυβερνάται, δεν είναι ουδέτερο εργαλείο που αναζητά τιμονιέρη ή μνηστήρα.

Υπάρχει δυνατότητα για ένα νέο κομμουνισμό που να αντιστοιχεί στην εποχή μας;

Αν η νίκη του Οκτώβρη το 1917 όρισε μια **εποχή** για τον καπιταλισμό, αυτή των νικηφόρων εργατικών επαναστάσεων, η κατάρρευση του 1987-1991 δεν όρισε καμία αντίστοιχη και τουλάχιστον όχι το «τέλος της ιστορίας» και την αδιατάρακτη καπιταλιστική συνέχεια.

Σήμερα, το αίτημα του κομμουνισμού είναι ενεργό τόσο, όσο και ακόμη περισσότερο είναι ενεργή και η χαίνουσα πληγή της ιστορικής κρίσης και αποτυχίας του καπιταλισμού. Η στρατηγική του κομμουνισμού της εποχής μας, όχι μόνο παραμένει ενεργή αλλά επανανοηματοδοτείται με βάση τα χαρακτηριστικά του αντιθετικού “αδελφού” του, δηλαδή του σύγχρονου καπιταλισμού που καλείται να ανατρέψει.

Η αναγκαιότητα και δυνατότητα ενός ώριμου κομμουνισμού, στηρίζεται σήμερα από τη μια στην ενίσχυση των υλικών όρων και την αφόρητη αντίθεση μεταξύ της έκρηξης παραγωγής κοινωνικού πλούτου και δυνατότητας για δημιουργική, λιγότερη, χειραφετημένη εργασία και ανεπτυγμένο κοινωνικό συλλογικό πολιτισμό και, από την άλλη, στον κανιβαλισμό, την έξαρση της καπιταλιστικής επιθετικότητας προς εξασφάλιση της ιδιοποίησης και της εμπορευματοποίησης, αλλά και στα αναβαθμισμένα χαρακτηριστικά της σύγχρονης εργατικής τάξης.

Θα μπορούσαμε άραγε σήμερα να παρακάμψουμε το ερώτημα της επανάστασης;

Ο σύγχρονος, καθολικός, ολοκληρωτικός καπιταλισμός, πέρα από τις δικές μας συζητήσεις, κατάφερε θανάσιμο πλήγμα στις αυταπάτες του ειρηνικού σοσιαλιστικού μετασχηματισμού δια της μακρόχρονης συσσώρευσης μεταρρυθμίσεων, με εργαλείο μάλιστα μια κυβέρνηση εντός της συνέχειας του αστικού κράτους.

Οι μόνες «μεταρρυθμίσεις» που ανέχεται ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός είναι οι

αντιμεταρρυθμίσεις, σαν τις μνημονιακές που ζούμε. Η συσσώρευση πλούτου και κρατικής δύναμης του μεγάλου κεφαλαίου διαρκώς εντείνεται. Ο καπιταλισμός για να ζήσει είναι υποχρεωμένος να καταστρέψει τις κατακτήσεις όχι μόνο της ρωσικής αλλά και της γαλλικής επανάστασης. Άρα να μεταλλαχθεί αντιδραστικά ο ίδιος.

Η επαναστατική αναγκαιότητα ενισχύεται επίσης και απ' την υπέρμετρη **αντιδραστικοποίηση του καπιταλισμού** σε όλα τα επίπεδα, σαρώνοντας αξίες αλληλεγγύης, κατεδαφίζοντας δημοκρατικές κατακτήσεις, θαλασσοπνίγοντας μετανάστες, απειλώντας την παγκόσμια ειρήνη, βιάζοντας το περιβάλλον. Αλίμονο αν δε το βλέπουμε αυτό. Η τάση αυτή (την εκφράζει ουσιαστικά και συμβολικά ο Τραμπ), δεν αποτελεί ανορθογραφία, αλλά μορφή μετάβασης προς ένα υπεραντιδραστικό καπιταλισμό. Αν ένας συλλογικός διανοούμενος έγραφε το «Κράτος και επανάσταση» στην εποχή μας, θα τόνιζε δύο και τρεις φορές το ζήτημα του αστικού κράτους ως σιδερόφρακτου συνεκτικού γενικού επιτελείου της αστικής τάξης αλλά και των διεθνικών υπερκρατικών όπλων του κεφαλαίου όπως είναι η ΕΕ ή το ΝΑΤΟ, και άρα δύο και τρεις φορές το ζήτημα της επανάστασης, άρα της επαναστατικής στρατηγικής και επομένως της τακτικής που πρέπει να την υπηρετεί.

Η επανάσταση στην εποχή μας είναι μάλλον πιο δύσκολη υπόθεση, αλλά και επιτακτικότερη και αμεσότερη ως μοναδική κοινωνική εναλλακτική της βαρβαρότητας του καπιταλισμού.

Το κόμμα των Μπολσεβίκων και πριν τον Οκτώβρη και μετά είχε ως αντικειμενικό πεδίο το γεγονός ότι έπρεπε να ανατρέψει ένα καθυστερημένο καπιταλισμό και επί των φτωχών ερείπιων του να οικοδομήσει η εργατική τάξη μια κομμουνιστική κοινωνία.

Εμείς ή μάλλον ένα σύγχρονο **κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης** ως συλλογικός ηγεμόνας, αντίθετα, **δεν έχουμε απέναντι το ζήτημα της υπανάπτυξης του καπιταλισμού αλλά της υπερανάπτυξής του (μαζί και της σήψης του)**, έτσι που να αντιστοιχεί ακόμη περισσότερο στις αναλύσεις του Κεφαλαίου του Μαρξ, που φέτος συμπληρώνονται 150 χρόνια από την έκδοσή του. Αυτή είναι η **μεγάλη πρόκληση**, ειδικά για τους νεολαίους κομμουνιστές και κομμουνίστριες που επιλέγουν σήμερα την επαναστατική κομμουνιστική στράτευση.

**Το κείμενο βασίζεται στην εισήγηση που αναπτύχθηκε στη συζήτηση για την Οκτωβριανή Επανάσταση στο φεστιβάλ των ΑΝΑΙΡΕΣΩΝ στη Θεσσαλονίκη στις 4/6/2017. Οι αναφορές για τις αιτίες της καπιταλιστικής παλινόρθωσης στην ΕΣΣΔ αναπτύσσονται διεξοδικά σε αναλυτικό κείμενο σε αφιέρωμα για την Οκτωβριανή Επανάσταση της Θεωρητικής έκδοσης «Τετράδια Μαρξισμού για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση» (Τέταρτο Τεύχος, Ιούνιος 2017)*